

PROBLEMA ADEVĂRULUI ÎN FILOSOFIE

Autor: Cristina JOVMIR

Universitatea Tehnică a Moldovei

Abstract: *Despre Adevăr se poate vorbi în foarte multe feluri și din perspective diferite. Ar fi foarte riscant să încercăm să îl definim, având în vedere complexitatea conceptului și indeterminarea sa în procesul de semnificare. Chiar dacă problema adevărului și a falsității este una logică (se poate vorbi despre adevărul sau falsitatea unei judecăți). Aspirația către adevăr este condusă de voința de putere, ar spune Nietzsche. Putem spune deci că adevărul este relativ. Ce poate să însemne acest lucru? Că adevărul are mai multe fețe? Că nimic nu pare ceea ce este? Că suntem mai siguri de neadevăr decât de veridicitate? Tot ceea ce putem spune este că, pentru a ne păstra coerența, avem nevoie de postularea unor idei de bază, care joacă astfel rolul de preconcepții, ce nu pot fi puse la îndoială.*

Cuvinte cheie: *adevăr, certitudine, erori, relativitate, cunoaștere.*

„Intelectul uman – afirmă, teologul Toma d’Aquino – este măsurat de lucruri”. Dacă ne-am orienta după accepția științifico-filosofică, termenul de adevăr semnifică mai multe forțe care acționează diferit, unele dintre ele chiar antagonice. Aceste antagonisme, sesizate încă din Antichitate de Heraclit și teoretizate, prin alții, de Hegel de exemplu, sunt prezente atât în structura energetică a Universului, cât și în interiorul judecăților logice: “Oricărui fenomen, sau element, sau eveniment logic, ca și judecății care îl gândește, propoziției care îl exprimă sau semnului care îl simbolizează, trebuie să-i fie asociat întotdeauna, structural și funcțional, un antifenomen, sau antielement, sau antieveniment logic, și deci o judecată, o propoziție, un semn contradictoriu, non-e.” Multe dintre modurile de percepție și senzație ale realității nu țin nemijlocit de calitățile perceptive sau de înzestrările biologice ale fiecăruia în parte, ci și de personalitatea, educația primită, experiența de viață, gusturile personale. De exemplu, unii oameni pot aprecia un stil de muzică drept fiind impresionant, expresiv, alții, dimpotrivă, apreciază cu prejudecăți și critică și îl consideră lipsit de valoare, „urât”. Toate aceste păreri conduc la contradicții, la fel cum în filosofie opiniile formate în diferite școli se contraziceau unele pe altele. Filosofia nu se bazează pe experiment și observație, ca metodele științifice de verificare – de aici și critica pozitivismului la adresa impreciziei termenilor filosofici – ci pe argumentare logică; ori, în teoriile argumentării există numeroase contradicții și neînțelegeri.

Rene Descartes și-a întemeiat filosofia pe principiul „veracitas Dei”: adevărul este manifest, ceea ce apare clar și distinct ca adevăr nu poate să nu fie adevărat. Demonstrând necesitatea unei metode, pentru a putea înțelege adevărul, Descartes arată în lucrarea sa ce înțelege prin metoda: "acele reguli certe și ușoare pe care oricine le va urma fără a se abate de la ele, nu va lua niciodată nimic fals drept adevărat și fără a risipi de prisos eforturile spiritului,ci sporind necontenit în mod treptat știința, va ajunge la cunoașterea adevărată a tuturor lucrurilor pentru care va fi capabil...". Cele 4 reguli carteziene descrise în “Discurs asupra metodei” sunt:

- *regula clarității* – să ne ferim de grabă și de pre-judecare, să nu ținem seama decât de ceea ce ni se înfățișează clar și distinct, fără a avea vreun prilej de îndoială; să renunțăm la orice presupuziție sau prejudecată luată ca nemijlocit adevărată și să trecem prin filtrul rațiunii toate cunoștințele; să plecăm de la gândire pentru a ajunge la ceva ferm, la un „început pur” (cum îl numește Hegel);
- *regula analizei* – să „despicăm” orice problemă în elemente simple;
- *regula sintezei* – să plecăm de la simplu pentru a reconstrui complexul analizat;
- *regula enumerării* – cercetând natura unui fenomen, să ne asigurăm că nu am uitat vreun caz (prin enumerarea tuturor cazurilor referitoare la acel fenomen).

Descartes mai scrie ca: "oamenii se pot înșela, dar niciodată dintr-o deducție rău făcută, ci numai [...] din experiențe prea puțin înțelese". Există și filosofi care, pornind de la eterna incertitudine a cunoașterii adevărului, ajung la o concepție pesimistă, considerând că despre adevăr nici nu se poate măcar vorbi. Adevărul, în accepția acestora, este o prejudecată, bazată pe nevoia instinctuală a omului de a explica fenomenele cu care se confruntă. În realitate însă, adevărul rămâne doar o chestiune de interpretare subiectivă, la instinct și putere. Filosofia, în asemenea circumstanțe, nu poate beneficia de criteriul verificabilității. Pur și simplu, despre unele idei nu te poți expune cu certitudine nici că sunt adevărate nici că sunt false. De exemplu, prin argumente logice putem deduce atât existența lui Dumnezeu cât și inexistența Acestuia.

„- Atunci ce este Adevărul?”

O armată mișcătoare de metafore[...]o sumă de Judecăți omenești, care se arată poetic și retoric, se oferă mai departe după ce au fost frumos împodobite, și după vechile obiceiuri ale unei sărbători populare, mulțumesc canonic și pline de recunoștință:

Adevărurile sunt Iluzii, despre care oamenii au uitat, că sunt așa ceva,

... metafore, care răsfolosite au obosit și s-au golit de sens,

... monede de pe care imaginea a dispărut prin tocire și nu mai pot fi văzute decât ca metal și nu ca monede.

Și încă nu știm de unde se trage dorința asta spre Adevăr;

Până acum nu am auzit decât de datorii, pe care societatea pentru a putea exista, le pune. E vorba despre datoria membrilor societății de a minți după niște Convenții bine stabilite, și ca toată lumea la grămadă să mintă într-un stil obligatoriu pentru toți.”

Tot Universul se înarmează împotriva-ți și pare a-ți spune că ceea ce vei cunoaște nu reprezintă decât umbre încețoșate din depărtări. Uneori oamenii atât de mult timp afirma o minciuna, încât încep să creadă în ea mai ferm decât în adevăr. Totuși, cine sunt oamenii de fapt: căutători de adevăr, sau sclavii întunericului necunoașterii ? Din fire suntem mincinoși, care râvnim spre adevăr, dar singuri îi mințim pe ceilalți și ne mințim pe sine din ignoranță sau lașitate. La capătul drumului către Adevăr și în orizontul misterului, filosoful – înțelept pare a spune, aidoma lui Socrate „tot ceea ce știu este că nu știu nimic”.

Bibliografie

1. BLAGA, Lucian 1943. Trilogia cunoașterii. București: Fundația Regală pentru Literatură și Artă.
2. LUPASCO, Stephane 1982. Logica dinamică a contradictoriului. București: Editura Politică.
3. <https://floringeorgepopovici.wordpress.com/2012/03/23/problema-cunoasterii-in-filosofia-moderna-cateva-elemente-de-epistemologie-clasica/> (accesat la 10.11.2016).
4. Nietzsche, Friedrich. Despre Adevăr și Minciună privite din afara moralei, traducere si adaptare Dan Stoica.